

Pandemi Döneminde Özel Eğitim Gereksinimi Olan Öğrencilere Verilen Uzaktan Özel Eğitim Hizmetlerinin Değerlendirilmesi

Serdal MERT¹, Seda KOCAHAN², Derya ESEN³, Atilla UĞUREL⁴, Özgür DEMİRCİ⁵

¹SerdalMert, Kurum Müdürü, Bayraklı Rehberlik Araştırma Merkezi, İzmir, serdalmert76@gmail.com

²Seda Kocahan, Kurum Müdür Yardımcısı, Bayraklı Rehberlik Araştırma Merkezi, İzmir, sedakocahan.sk@gmail.com

³Derya Esen, Özel Eğitim Öğretmeni, Bayraklı Rehberlik Araştırma Merkezi, İzmir, deryafirlangec01@gmail.com

⁴Atilla Uğurel, Özel Eğitim Öğretmeni Bayraklı Rehberlik Araştırma Merkezi, İzmir, atillaugurel19@gmail.com

⁵Özgür Demirci, Rehber Öğretmen, Bayraklı Rehberlik Araştırma Merkezi, İzmir, ozgurdemirci96@gmail.com

Öz

Dünyada birden fazla ülkede veya kıtada, çok geniş bir alanda yayılan ve etkisini gösteren salgın hastalık Covid-19 pandemisi, ilk olarak Çin'in Vuhan eyaletinde Aralık 2020'de bulgulanmış olup 13 Ocak 2020 tarihinde tanımlanmıştır. Ülkemizde de tanısı konulmuş ilk Covid-19 vakası 11 Mart 2020'de açıklanmıştır. Covid-19 pandemisi dünyanın tamamında sağlık, ekonomi, eğitim düzenlemeleri ve uygulamaları, sosyal ilişkiler ve sosyal yaşam gibi alanlar üzerinde olumsuz yönde etkisini göstermiş ve yeni düzenlemeler yapılması gerekliliğini ortaya koymuştur (Can, 2020). Sonrasında Milli Eğitim Bakanlığı 16 Mart 2020 itibarıyla tüm yurttaki ilk, ortaöğretim ve liselerde verilen eğitimin önlem amacıyla tatil edildiğini açıklamış, 23 Mart 2020 tarihinden itibaren de okullarda gerçekleştirilen yüz yüze eğitimin evlerden yapılacak olan uzaktan eğitime dönüştürülme kararını kamuoyuna duyurmuştur. Bu tarihten itibaren Milli Eğitim Bakanlığımız tarafından hazırlanmış öğrencilerin müfredat kapsamında Bakanlığımız EBA TV üzerinden uzaktan eğitimlere başlanmasını sağlamıştır. Yurdumuzda farklı kademelerde ve farklı branşlarda görev yapan öğretmenler tarafından hem EBA TV üzerinden hem de farklı platformlar aracılığıyla eğitim sürecinin sürdürülmesi sağlanmıştır. Bu süreçte özellikle özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin eğitim-öğretim süreci de çok önem kazanmıştır. Bunun sebebi de özel eğitimin en önemli esaslarından biri olan eğitimde süreklilik esasını pandemi nedeniyle sekteye uğramış, özel eğitim gereksinimi olan çocukların uzaktan eğitimle öğretim sürecine devamlılığının sağlanması gerekliliği doğmuştur. Bu çalışmada pandemi döneminde özel eğitim gereksinimi olan öğrencilere verilen uzaktan özel eğitim hizmetlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Yöntem olarak nicel tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu sebeple Bayraklı Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nce toplam 27 sorusu olan, 13 çoktan seçmeli, 2 kısa cevaplı, 8 açık uçlu, 4 karşılaştırmalı sorudan oluşan anket oluşturulmuştur. Anket, gerekli izinler alınarak Bayraklı ilçesindeki özel eğitim sınıflarında görev yapmakta olan özel eğitim öğretmenlerine uygulanmıştır. Uygulanan anketin bulguları, makale içinde açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: özel eğitim, pandemi, eğitim, özel eğitim gereksinimi olan öğrenci, uzaktan eğitim

Assessment of Distant Special Education Services Given to Students with Special Educational Needs during Pandemic

Abstract

The Covid-19 disease pandemic spreading and showing its effects in several countries or continents of the world at a very large area was firstly found in December 2020 in Wuhan province of China and defined on 13 January 2020. The first diagnosed Covid-19 in our country was explained on 11 March 2020. Covid-19 pandemic adversely affected areas such as health, economy, educational regulations and applications, social relationships and social life in the entire worlds and it was needed to adopt new regulations (Can, 2020). After that, the Ministry of National Education declared vacation for primary, middle and secondary schools in the entire country for precaution on 16 March 2020 and announced to public the decision to convert the face to face education at schools into distant education as from 23 March 2020. AS of this date, the Ministry started distant education through EBA TV within the scope of student curriculums prepared by the Ministry of National Education. Educational process was continued through EBA TV and other platforms by teachers serving in different levels and different areas in our country. Education-training process of students with special educational needs also gained much importance during this period. This is because the principle of educational continuity which is one of the most important principles of special education was interrupted, and it was required to provide continuity of children with special educational needs through distant education. This study aims to assess the distant special educational services given to students with special educational needs during pandemic. Quantitative scanning method was used. Therefore, a questionnaire consisting of total 27 questions, 13 of which multiple-choice, 2 with short answers, 8 open-ended, 4 comparative questions by Bayraklı Counseling and Research Centre. The questionnaire was applied to special education teachers serving at special education classes within Bayraklı district upon obtaining required permissions. Findings of the questionnaire was explained within the article.

Keywords: special education, pandemic, education, children with special education needs, distant education

GİRİŞ

Literatür incelendiğinde özel eğitimle ilgili kavramları şu şekilde görmekteyiz.

Zedelenme-sapma; bireyin psikolojik, fizyolojisinde ve anatomisinde meydana gelen geçici ya da kalıcı türden bir kayıp, görev bozukluğu veya yapı bozukluğu,**yetersizlik;** zedelenme ya da bazı sapmalar sonucu, bir insan için normal bir etkinliğin ya da yapının önlenmesi, sınırlandırılması hali,**engel;** bireyin yetersizliği nedeniyle, yaşadığı sürece, yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel farklılıklarına bağlı olarak oynaması gereken rolleri gereği gibi oynayamama durumu olarak tanımlanmaktadır (Eripek, 2005).

Özel eğitime gereksinimi olan birey ise çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından yaşlılarından beklenen düzeyden anlamlı farklılıklar gösteren birey olarak tanımlanmaktadır. Fiziksel, zihinsel, iletişimsel, sosyal ve duygusal gelişimindeki özellikler nedeniyle normal gelişimden farklılık gösteren ve normal eğitim-öğretimden yararlanamayan, kısmen yararlanan veya yararlandığı halde destek programları ile eğitimlerini devam ettirebilen bireyler, özel eğitime gereksinim duyan bireyleri oluşturur. Özel eğitime gereksinimi olan bireyler homojen bir grup değildir. Kendi içlerinde önemli bireysel farklılıklar gösterirler. Çoğu okula başlayana kadar fark edilmeyebilir(Eripek, 2005).

Özel gereksinimi olan bireylerin bağımsız yaşama olasılığını en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen bireysel olarak planlanan, sistematik olarak uygulanan ve dikkatli bir biçimde değerlendirilen öğretim hizmetlerinin bütününe “özel eğitim” denilmektedir(Eripek, 2005). Özel eğitim, çoğunluktan farklı, özel gereksinimi olan çocuklara sunulan, üstün yetenekli olanları yetenekleri doğrultusunda en üst düzeye çıkmasını sağlayan, yetersizliğin engele dönüşmesini önleyen, engelli bireyi kendine yeterli hale getirerek toplumda kaynaşmasını ve bağımsız, üretici bireyler olmasını destekleyecek becerilerle donatan eğitimidir. Özel gereksinimi olan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların engel ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitime özel eğitim denilmektedir(Özsoy vd.,1997).

Özel gereksinimi olan çocuklara sunulan öğretim hizmetleri kapsamında hazırlanan bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanması özel eğitim sürecinin önemli bir unsurudur. Özel gereksinimi olan çocukların bilişsel gelişimleri, normal gelişim gösteren çocuklardan farklı olabildiğinden öğretim süreçleri içerik yönünden yani nelerin öğretileceği yönünden farklılaşmaktadır. Normal gelişim gösteren çocukların kendiliğinden edindikleri becerilerin büyük bir kısmını yetersizlikten etkilenmiş özel eğitim gereksinimi olan çocuklara, yoğun ve sistematik biçimde öğretmek gerekmektedir.

Genel eğitimden özel eğitimin ayrıldığı bir diğer nokta ise içeriğin düzenlenişidir. Genel eğitimde içerik ortalama çevresindeki çocuklar için merkezi programlarla belirlenirken, özel eğitimde programın içeriğini çocuğun ihtiyaçlarını belirler(MEB ORGM,2006). Özel eğitimin bir müdahale olarak önleyici, iyileştirici, ödünleyici işlevleri vardır. Olası problemlerin ciddi bir engele dönüşmesinin kontrol altına alınması önleyici, yetersizliğin eğitim ya da öğretim yoluyla üstesinden gelinmesi iyileştirici, bireye yetersizliğiyle baş etmede yeni yollar sunulması, yeni beceriler kazandırılmasının hedeflenmesi de ödünleyici işlevleridir.(Eripek, 2005).

Özel gereksinimi olan bireylerin, mümkün olan en erken dönemde, eğitsel gereksinimlerinin neler olduğunun belirlenmesi, eğitsel gereksinimlerine uygun eğitim

ortamlarında, uygun yöntemler ve araç gereçler kullanılarak desteklenmesi; olan kapasitelerini en üst seviyede kullanabilmeleri açısından önemlidir. Özel eğitim gereksinimi olan bireylerin toplumca kendilerinden beklenen rol ve sorumlulukları ile gelişimsel görevlerini yerine getirebilmeleri, kendilerine en uygun özel eğitim hizmetinden yararlanabilmelerine bağlıdır.

Özel eğitim, Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda özel eğitim gereksinimi olan bireylerin;

- Toplum içindeki rollerini gerçekleştiren, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, iş birliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen, üretici ve mutlu bir yurttaş olarak yetişmelerini,
- Kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmeleri için temel yaşam becerilerini geliştirmelerini,
- Uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç gereç kullanarak ilgileri, ihtiyaçları, yetenekleri ve yeterlilikleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarını amaçlar.

Türk Milli Eğitiminin genel amaçları doğrultusunda özel eğitimle ilgili temel ilkeler 573 Sayılı Özel Eğitim hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de(KHK) şu şekilde yer almaktadır:

- Özel eğitimi gerektiren tüm bireyler ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.
- Özel eğitime erken başlamak esastır.
- Bireyin engelinin erken farkına varılması, tanının erken konması ve eğitime erken başlanması, bireyin gelişimini olumlu yönde etkileyen önemli hususlardan biri olmaktadır.
- Özel eğitim hizmetleri özel eğitim gerektiren bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.
- Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitsel performansları dikkate alınarak amaç, muhteva ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak diğer bireylerle birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.
- Özel eğitim gerektiren bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için her türlü rehabilitasyonlarını sağlayarak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.
- Özel eğitim gerektiren bireyler için bireysel eğitim planı geliştirilmesi ve eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması esastır. Bu ilke, özel eğitimin bireyin ihtiyaçlarından hareketle planlanarak yürütülmesini öngörmekte, bu amaçla her birey için ayrı ayrı bireyselleştirilmiş eğitim planı yapılmasını ve çerçeve programlarının uygulanmasını esas kabul etmektedir.
- Ailelerin özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif katılımlarının sağlanması esastır. Bu ilke, özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimlerinde ailelerin rolünü vurgulamakta ve onların aktif katılımının sağlanmasını gerekli görmektedir. Bu çerçevede aileler tanılama dâhil, eğitimin her aşamasına katılacak ve söz sahibi olacaktır.

- Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde özel eğitim gerektiren bireylerin örgütlerinin görüşlerine önem verilir. Çağdaş ülkelerde gönüllü kuruluşların eğitimdeki rollerinin giderek artma eğilimi göstermesinin bir yansıması olarak özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde ilgili gönüllü kuruluşların katılımı sağlanmaktadır.
- Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyleri toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır. Bu ilke, özel eğitim gerektiren bireylerin okul ve okul dışı eğitimlerinin bir bütünlük içerisinde planlanmasını öngörmekte, ayrıca söz konusu bireylerin topluma uyumları ile toplumun onlarla birlikte yaşama becerilerini geliştirme(karşılıklı uyum) yaklaşımı benimsenmektedir(MEB MEGEP, 2011).

Özel eğitim yapıldığı ya da uygulandığı yere göre de tanımlanmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki özel gereksinimli çocukların büyük kısmı olağan okullarda akranları ile birlikte en az kısıtlayıcı kaynaştırma/bütünleştirme ortamlarında öğretim görmektedir. Özel gereksinimli çocukların yetersizliklerine göre eğitim ortamlarının düzenlenişinde farklılıklar bulunmaktadır. Bu ortamlar, olağan çocuklarla birlikte eğitim aldıkları en az kısıtlayıcı ortamlardan başlayarak yatılı ayrı özel eğitim kurumlarına kadar gitmektedir. Ülkemizde verilen özel eğitim hizmetlerinin gerçekleştirildiği ortamlara bakıldığında aşağıdaki uygulamalar görülmektedir:

Kaynaştırma/Bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları: Özel eğitim gereksinimi olan bireylerin her tür ve kademedede diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmelerini sağlamak amacıyla bu bireylere destek eğitim hizmetleri de sunularak akranlarıyla birlikte tam zamanlı ya da özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak verilen eğitimdir.

Destek eğitim odası: Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler ile özel yetenekli öğrencilere ihtiyaç duydukları alanlarda destek eğitim hizmetleri verilmesi için düzenlenmiş ortamı belirtmektedir.

Erken çocukluk birimleri:0-36 aylık özel eğitim gereksinimi olan çocuklar için erken çocukluk dönemi hizmetleri, ailenin bilgilendirilmesini ve desteklenmesini de içerecek şekilde yürütülür.

Özel Eğitim Sınıfları: Okul ve kurumlarda, durumları ayrı bir sınıfta eğitim görmeyi gerektiren özel eğitim gereksinimi olan öğrenciler için yetersizlik türü, eğitim performansları ve özellikleri göz önünde bulundurularak, özel araç-gereçler ile eğitim materyalleri sağlanarak oluşturulmuş sınıflardır.

Özel Eğitim Okulları: Farklı tür ve kademelerde benzer yetersizliğe sahip özel gereksinimi olan çocukların eğitim gördüğü ortamlardır.

Yatılı Özel Eğitim Okulları: İşitme, görme veya bedensel yetersizliği olan bireyler için gündüzlü ya da yatılı özel eğitim ilkokulları ile özel eğitim ortaokulları açılır. İlköğretim programlarını tamamlayan işitme veya bedensel yetersizliği olan bireyler için gündüzlü veya yatılı özel eğitim meslek liseleri açılır.

Evde Eğitim: Zorunlu öğrenim çağındaki özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerden sağlık problemi nedeniyle örgün eğitim kurumundan faydalanamayacak çocuklar için sunulan hizmeti ifade etmektedir.

Hastanede Eğitim: Zorunlu öğrenim çağındaki özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerden sağlık problemi nedeniyle sağlık kuruluşlarında yatarak tedavi gören öğrencilerin eğitimlerini sürdürmeleri için hastaneler bünyesinde açılmış olan hastane sınıflarında eğitimlerine devam etmelerini ifade etmektedir.

BİLSEM: Örgün eğitim kurumlarına devam eden ve genel zihinsel, görsel sanatlar veya müzik yetenek alanlarından özel yetenekli olarak tanımlanan öğrencilere, yeteneklerini geliştirerek kapasitelerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla destek eğitim vermek üzere açılmış olan kurumları ifade etmektedir.(MEB.(2019)(20.10.2020 tarihinde <http://susehiram.meb.k12tr/> sitesinden erişilmiştir.)

Ülkemizde özel eğitim gereksinimi olan çocuklar yukarıda kısaca bahsettiğimiz özel eğitim ortamlarına, kendi eğitsel performansları, yaşları, öğrenim özellikleri dikkate alınarak Rehberlik Araştırma Merkezleri'nce yerleştirilip eğitim öğretimlerine devam etmektedirler. Bu eğitim ortamlarından evde ve hastanede eğitim haricinde tüm çalışmalar okul/sınıf bünyesinde gerçekleştirilmekte olup evde ve hastanede de verilen özel eğitim dâhil tüm eğitim ortamlarında yapılan çalışmalar yüz yüze gerçekleştirilmektedir.

Pandemi Süreci

Pandemi, bir alanın neredeyse tamamında veya bir grup insanın, hayvanın veya bitkilerin hemen hemen hepsinde bulunan salgınlar ve hastalıklardır. 2019 yılının sonunda, Çin'in Wuhan şehrinde başlayan COVID-19 salgını dünyanın diğer bölgelerine hızla yayılmıştır. Covid-19 fark edilmesi zor, güçlü bulaşıcılığa sahip, hızla yayılabilen ve son derece zararlı salgın bir hastalıktır.Çin hükümeti yeni ortaya çıkan bu hastalığın salgın haline geldiğini 11 Ocak tarihinde açıklamıştır. Çin dışında ilk vaka ise 13 Ocak tarihinde Tayland'da yine Çinli bir kadın turistte tespit edilmiştir. Bundan sonraki evrede ise virüsle ilgili haberler hızla artmaya başlamıştır. Japonya 16 Ocak tarihinde açıkladığı vaka ile hastalığın görüldüğü 3. ülke olurken; Güney Kore 20 Ocak, ABD 21 Ocak, Avustralya 25 Ocak tarihlerinde ilk vakalarını açıklamışlardır. Avrupa kıtası ise virüsle ilk tanışmasını 25 Ocak tarihinde Fransa'nın yaptığı açıklama ile resmi olarak duyurmuş oldu. Bundan sonrasının virüsün bulaşma hızının kontrol altında tutulmakta zorlanıldığı ve ülkelerin birer birer radikal kararlar almaya başladıkları bir dönem olduğu söylenebilir. Dünya Sağlık Örgütü Çin Kaynaklı koronavirüs (Covid-19) salgınıyla ilgili 30 Ocak'ta 'uluslararası kamu sağlığı acil durumu' ilan ettiğini duyurmuştur. Hemen ardından ise ülkeler sınır kontrolü uygulamalarına başladılar. Ülkeler arası seyahatler kısıtlanmasına rağmen virüsle ilgili yeni vaka sayıları hızla artış göstermeye devam etti. 31 Ocak'ta İngiltere, Rusya, İsveç ve İspanya da ilk koronavirüs vakalarının görüldüğünü duyurdu. Artık virüs tüm kıtalarda görülmeye başlamıştı. 7 Mart'ta Covid-19 vaka sayısı dünya genelinde 100 bini aştı. Dünya Sağlık Örgütü, 11 Mart'ta koronavirüsü küresel salgın (pandemi) ilan etti.(Yılmaz vd., 2020).

Ülkemizde tanısı konulmuş ilk Covid-19 vakası 11 Mart 2020'de açıklanmıştır. Sonrasında Milli Eğitim Bakanlığı 16 Mart 2020 itibariyle tüm yurttaki ilk, ortaöğretim ve liselerde verilen eğitimin önlem amacıyla tatil edildiğini açıklamış, 23 Mart 2020 tarihinden itibaren de okullarda gerçekleştirilen yüz yüze eğitimin evlerden yapılacak olan uzaktan

gerektiği, öğretmenlerin, öğrencileriyle oluşturacağı olumlu bir iletişim sürecinin istendik eğitim hedeflerine ulaşılmasının kolaylaştıracağına düşünöldüğünü göstermektedir(Mutlu vd,2020).

Can'ın 2020'de yapmış olduğu bir çalışmanın bulguları ışığında, Coronavirüs (Covid-19) pandemisi, Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim sisteminin altyapı, erişim, içerik, tasarım, uygulama, kalite, güvenlik, mevzuat ve pedagojik açıdan güçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Tüm öğretim kademelerinde, açık ve uzaktan eğitim fırsatlarına herkesin erişiminin ve etkin kullanımının güçlendirilmesi, aynı zamanda nitelikli müfredat içeriklerinin sağlanması gerekmektedir. Açık ve uzaktan eğitim yoluyla yürütölen eğitimde, sadece eğitimin sunumu değil, aynı zamanda öğrenci başarısını ölçme ve değerlendirme de öncelikli olarak ele alınmalıdır. Yine aynı çalışmada, özel eğitim ve rehberlik ihtiyacı bulunan öğrencilere yönelik eğitim dökümanları veya canlı eğitimlerin açık ve uzaktan eğitime dahil edilmesi gerekmektedir. Öğrenci, öğretmen ve veliler için de psiko-sosyal destek uygulamaları ile rehberlik uygulamalarının açık ve uzaktan eğitim uygulamalarına entegre edilmesine ihtiyaç bulunmaktadır(Can,2020).

Bozkurt'un 2020'de yapmış olduğu bir çalışmaya göre, pandemi süresince ortaya çıkan durumlara göre eğitim teknolojileri, uzaktan eğitimde ders tasarımı, ölçme değerlendirme, dijital veriler ve etik, yeni eğitsel roller, dijital yeterlilikler ve dijital beceriler, dijital dönüşüm, dijital bölünme, eğitimde açıklık felsefesi, sosyal eşitlik, travma ve kaygı, ilgi, anlayış ve empati pedagojisi, destek toplulukları ve mekanizmaları ile yükseköğretimde ekonomik boyut bağlamında değerlendirmeler yapılmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre koronavirüs pandemisinin eğitim alanını doğrudan ve dolaylı olarak birçok şekilde etkilediği, eğitimde sürekliliği her koşulda sağlamak için köklü reformlara ve stratejik planlamaya ihtiyaç olduğu görölmüş ve bu konulara yönelik çeşitli öneriler göz önüne serilmiştir(Bozkurt,2020).

Covid 19 pandemisi nedeniyle Türkiye'de 16 Mart 2020 tarihinden itibaren özel eğitim okulları da dâhil tüm ilk-orta ve lise düzeyinde okullar kapatılmış olup 23 Mart 2020 tarihi itibariyle EBA TV üzerinden uzaktan eğitim süreci başlamıştır. Özel gereksinimli çocukların eğitimi ile ilgili olarak, 12 Nisan 2020 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler için uzaktan eğitim sürecinde yararlanılması amacıyla hazırlanan içerikler erişime sunulmuş ve bakanlık "Özelim Eğitimdeyim" mobil uygulamasının oluşturulduğunu duyurmuştur. Özel gereksinimli çocuklara yönelik geliştirilen çeşitli içeriklerin bulunduğu uygulamadaki tüm içeriklere erişimin de ücretsiz olduğu açıklanmıştır(Kavak, 2020).

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, pandemi döneminde özel eğitim gereksinimi olan öğrencilere verilen uzaktan özel eğitim hizmetlerinin değerlendirilmesi ihtiyacı görölmüştür.

Bu çalışmanın amacı İzmir ili Bayraklı ilçesinde bulunan özel eğitim okulu ve özel eğitim sınıflarında görev yapan özel eğitim öğretmenlerinin pandemi sürecinde özel eğitim gereksinimi olan öğrencilere verdikleri uzaktan eğitim hizmetlerinin değerlendirilmesidir.

Araştırmada yöntem olarak nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu amaçla Bayraklı Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nce toplam 27 sorusu olan, 13 çoktan seçmeli, 2 kısa cevaplı, 8 açık uçlu, 4 karşılaştırmalı sorudan oluşan anket oluşturulmuştur.

Bu çalışmanın evreni İzmir ilindeki özel eğitim okulları ve özel eğitim sınıflarında görev yapan özel eğitim öğretmenleridir. Bu çalışmanın örneklemini İzmir ili Bayraklı ilçesindeki özel eğitim okulu ve özel eğitim sınıflarında görev yapan özel eğitim öğretmenleridir. T.C. MilliEğitim Bakanlığı Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik(ayse.meb.gov.tr) portalı üzerinden gerekli izinler alınmıştır. Ankete 48 özel eğitim öğretmeni katılmıştır. Pandemi süreci söz konusu olduğundan anket online form ile oluşturulup öğretmenlerin cevaplandırması sağlanmıştır.

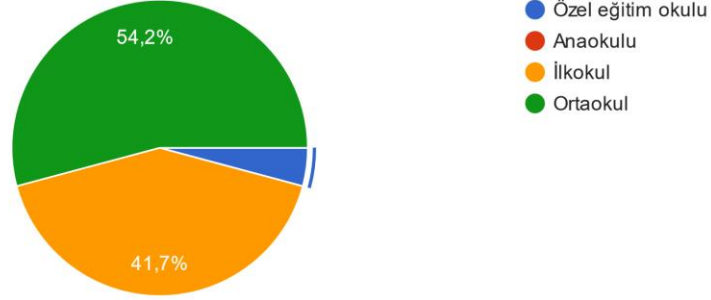
Araştırmada oluşturulan ankette uzman görüşü alınarak araştırma etiği kapsamında katılımcılara araştırmanın detayları ile ilgili bilgi verilmiştir. Katılımcıların isimleri gizli tutulmuştur ve katılımcılara istedikleri zaman bırakabilecekleri ifade edilmiş, gönüllülük esası gözetilmiştir. Anketin sorularında katılımcıların kişisel hak ve özgürlüklerine müdahale edecek herhangi bir soru olmadığına dair uzman görüşü alınmıştır. Araştırmaya ilişkin varsayımlardan biri katılımcıların soruları dürüstçe cevaplandırmış olmasıdır. Diğer varsayım ise araştırma için oluşturulmuş anketin, araştırmanın amacına uygun olarak geliştirilmesidir.

Anket bulguları istatistiki olarak analiz edilmiştir. Her soru için ayrı bir analiz yapılmış olup sonuçlar alan yazın çalışmasını da içerecek şekilde bulgular bölümüne eklenmiştir.

BULGULAR

1.

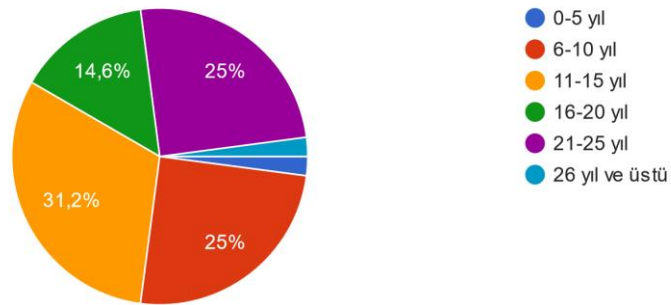
Çalıştığınız kurum türü?
48 yanıt

Anketin 1. maddesine göre, katılımcıların %54,2'sinin ortaokullardaki özel eğitim sınıflarında, %41,7'sinin ilkokullardaki özel eğitim sınıflarında görev yapan öğretmenler olduğu görülmektedir.

2.

Meslekteki çalışma süreniz?
48 yanıt

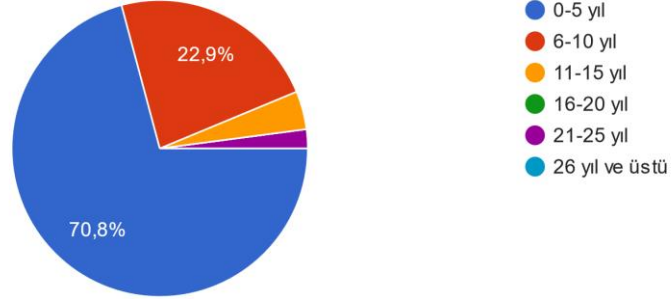

Anketin 2.maddesine göre, katılımcıların %31,2'sinin meslekteki çalışma süresinin 11-15 yıl arasında olduğu, %25'inin 6-10 yıl arasında olduğu, diğer %25'lik oranın 21-25 yıl arasında olduğu, %14,6'sının 16-20 yıl arasında olduğu görülmektedir.

3.

Görev yaptığınız kurumdaki çalışma süreniz?

48 yanıt

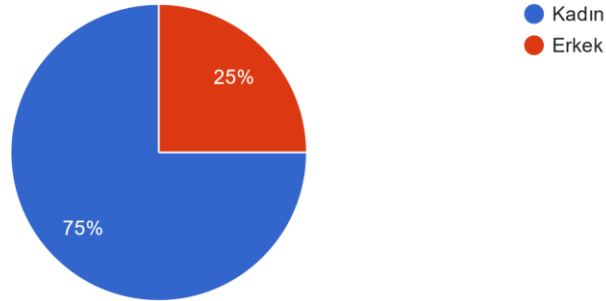

Anketin 3.maddesine göre, katılımcıların %70,8'inin görev yaptığı kurumdaki 0-5 yıl arasında süre ile çalışıyor olduğu, %22,9'unun 6-10 yıldır aynı kurumda çalışıyor olduğu görülmektedir.

4.

Cinsiyetiniz ?

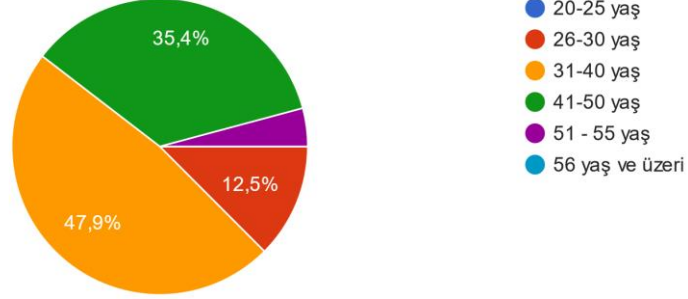
48 yanıt

Anketin 4.maddesinin bulgularına bakıldığında ankete katılan katılımcıların %75'inin kadın, %25'inin erkek olduğu görülmektedir.

5.

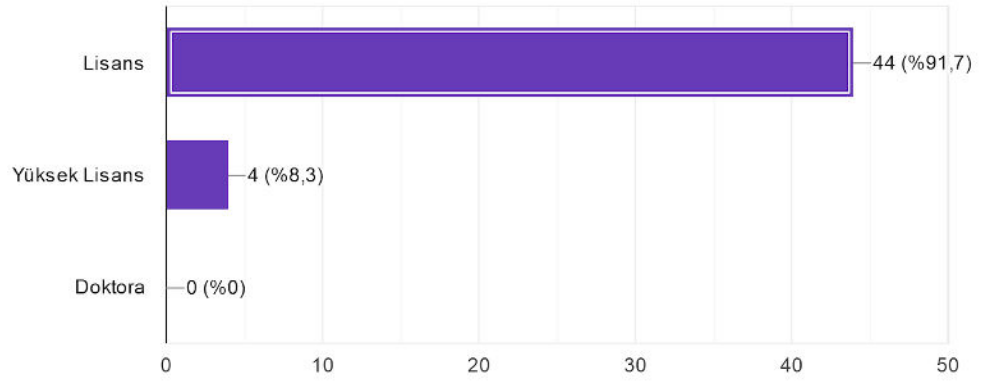
Yaşınız ?
48 yanıt

Anketin 5.maddesine göre katılımcıların %47,9 oranında yaşlarının 31-40 yaş aralığında, %35,4 oranında 41-50 yaş aralığında, %12,5 oranında 26-30 yaş aralığında, %4,2 oranında 51-55 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

6.

Eğitim Durumunuz
48 yanıt

Anketin 6.maddesine bakıldığında katılımcıların %91,7'sinin lisans mezunu, %8,3'ünün ise yüksek lisans mezunu oldukları görülmektedir. Katılımcıların arasında doktora eğitim almış katılımcı bulunmamaktadır.

7.

Mezun olduğunuz lisans programı ?

48 yanıt

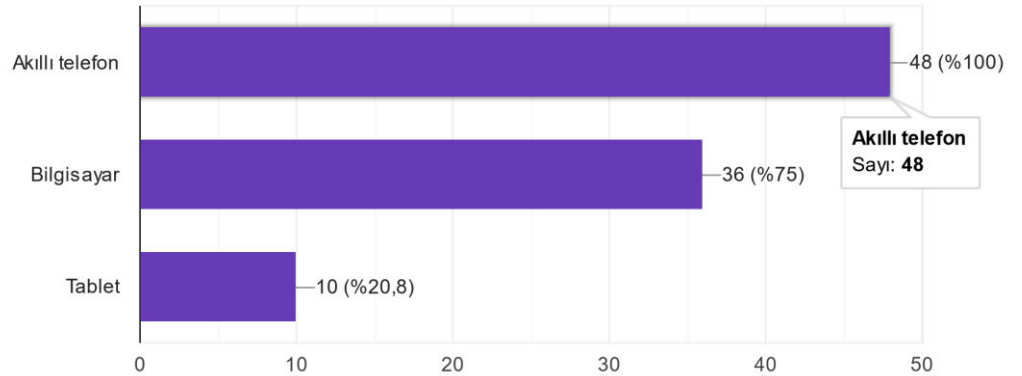

Anketin 7.maddesine göre, katılımcıların %39,6'sının mezun olduğu bölümün sınıf öğretmenliği bölümü olduğu, %29,2'sinin zihin engelliler öğretmenliği bölümünden mezun oldukları görülmektedir. Katılımcıların %31,2 si özel eğitim bölümü, özel eğitim öğretmenliği bölümü, görme engelliler öğretmenliği, İletişim, eğitim programları ve öğretim bölümü, ziraat bölümü, Sanat tarihi, işitme engelliler öğretmenliği, iktisat, biyoloji bölümü, müzik bölümlerinden mezun oldukları görülmektedir.

8.

Aşağıdaki iletişim araçlarından hangilerine sahipsiniz?(birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

48 yanıt

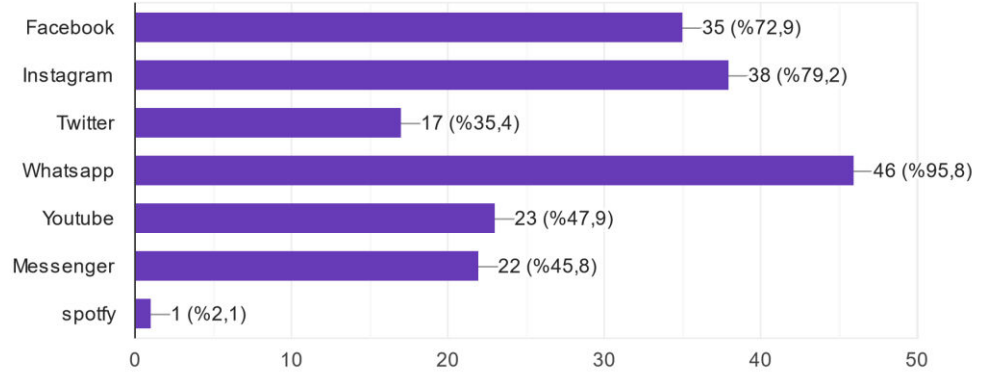

Anketin 8.maddesinin bulgularına bakıldığında çalışmaya katılanların tamamının akıllı telefona sahip oldukları, %75 oranında bilgisayara sahip oldukları, %20,8 oranında tablet sahibi katılımcı olduğu görülmektedir.

9.

Aşağıdaki sosyal medya hesaplarından hangilerine sahipsiniz? (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

48 yanıt

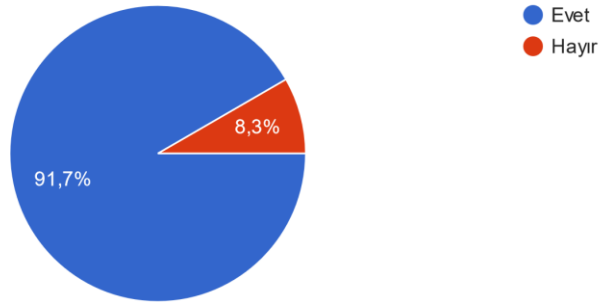

Anketin 9.maddesi incelendiğinde, katılımcıların %95,8 oranında whatsapp, %79,2 oranında instagram, %72,9 oranında facebook, %47,9 oranında youtube, %45,8 oranında Messenger, %2,1 oranında spotify kullanıcısı oldukları görülmektedir.

10.

Pandemi sürecinde uzaktan eğitim kararı çerçevesinde online özel eğitim hizmeti sundunuz mu?

48 yanıt

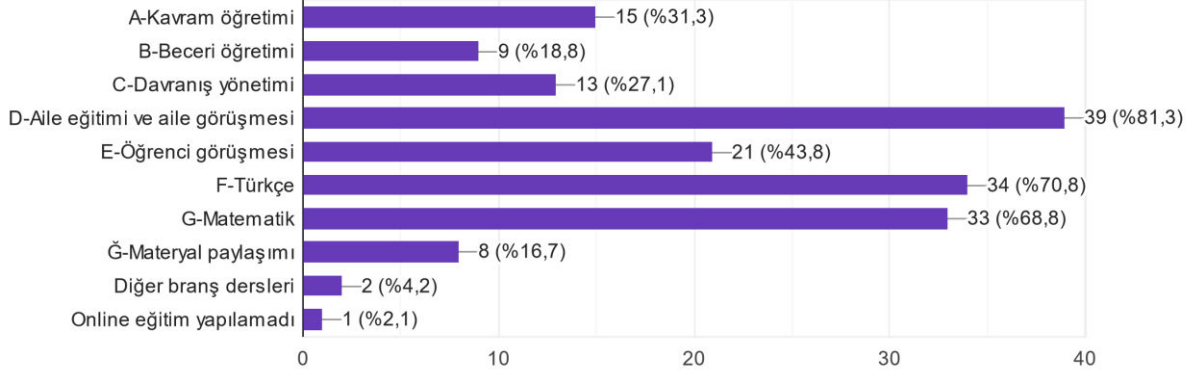

Anketin 10.maddesinin bulgularına göre katılımcıların %91,7'si pandemi süreci içinde uzaktan eğitim kararı çerçevesinde online özel eğitim hizmeti sunduğunu, %8,3'ünün de pandemi süreci içinde uzaktan eğitim kararı çerçevesinde online özel eğitim hizmeti sunmadığı görülmektedir.

11.

Sunduysanız aşağıdaki etkinliklerden hangilerini yaptınız? (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

48 yanıt

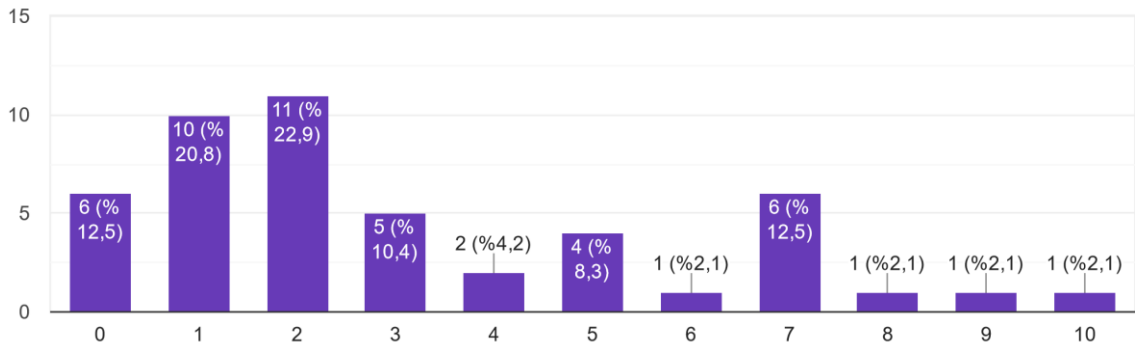

Anketin 11.maddesiçoktan seçmeli olup katılımcıların birden fazla seçeneği seçebilmeleri sağlanmıştır. 11. maddenin bulguları incelendiğinde, katılımcıların %81,3 oranında aile eğitimi ve aile görüşmesi yapmış oldukları, %70,8 oranında Türkçe etkinlikleri yapmış oldukları, %68,8 oranında matematik etkinlikleri yapmış oldukları, %43,8 oranında öğrenci görüşmesi yapmış oldukları görülmektedir. Katılımcıların %31,3 oranında kavram öğretimi , %27,1oranında davranış yönetimi etkinlikleri, %18,8 oranında beceri öğretimi etkinlikleri, % 16,7 oranında sadece materyal paylaşımı yaptığı, %4,2 oranında diğer branş dersleri ile ilgili çalışma yaptığı, %2,1 oranında ise herhangi bir çalışma yapmadığı gözlemlenmiştir.

12.

Uzaktan özel eğitim hizmeti almayı talep eden öğrenci sayınız ?

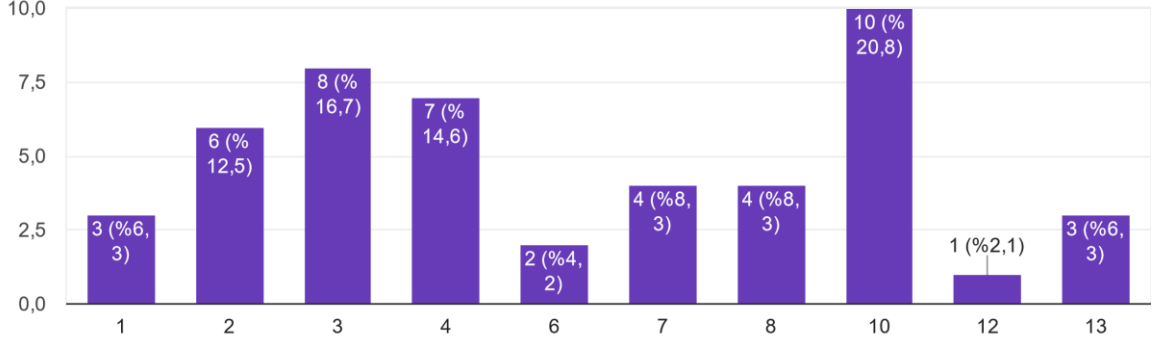
48 yanıt

13.

Sınıftaki toplam öğrenci sayınız ?

48 yanıt

Anketin 12. ve 13. maddelerinin bulguları incelendiğinde Bayraklı ilçesinde özel eğitim sınıflarında eğitim alan toplam 290 (%100) özel eğitim gereksinimi olan öğrenciden 145'i (%50 si) uzaktan eğitim hizmeti almayı talep etmiştir.

Anketin 14.maddesi açık uçlu madde olup özel eğitim öğrencilerinin ailelerinin uzaktan eğitim veya görüşme taleplerini hangi yolla katılımcıya bildirdiğine ilişkin bulgular incelendiğinde %66,6'sının telefon ile %31,25'inin whatsapp-görüntülü görüşme ile eğitim talebini ulaştırdığını, %2,0'ının ise herhangi bir uzaktan eğitim talebinde bulunmadığı bulgulanmıştır.

Anketin 15.maddesi açık uçlu madde olup gelen talepler üzerine katılımcıların öğrenciler ve veliler ile gerçekleştirmiş oldukları görüşme ve derslerde en çok çalışılmış üç konuya ilişkin bulgular incelendiğinde %12,8 (13) oranında kavram öğretimi, %10,8 (11) oranında beceri öğretimi, %9,9 (10) oranında Türkçe, %31,6 (32) oranında matematik, %6,9 (7) oranında davranış kontrolü-davranış eğitimi, % 27,2(28) oranında okuma-yazma, %13,8 (14) oranında veli görüşmesi-veli bilgilendirmesi çalışmaları yapılmış oldukları görülmektedir.

Anketin 16.maddesi açık uçlu madde olup gelen talepler üzerine katılımcıların velilerle gerçekleştirmiş oldukları görüşme ve aile eğitimlerinde üzerinde en çok durmuş oldukları üç konuya ilişkin bulgular incelendiğinde %23,5 (21) oranında davranış kontrolü çalışmaları, %30,3 (27) oranında öğrencilere ödevlendirme çalışmaları, %29,2 (26) oranında pandemi süreci-pandemi sürecindeki uyum çalışmaları, %16,8 (15) akademik çalışmalar yapılmış olduğu görülmektedir.

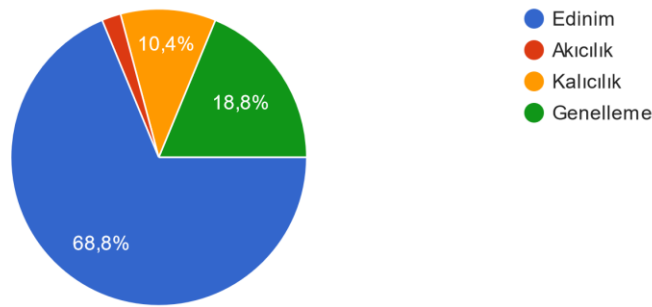
Anketin 17.maddesi karşılaştırmalı soru tipinde olup katılımcıların örgün eğitim için belirlenen kazanımlara uzaktan eğitimde ne derece ulaşıldığını düşündükleri 1(hiçbirine

ulaşılamadı) ile 10(hepsine ulaşıldı) arasında oran konularak değerlendirilmeleri istenmiştir.%14,6(7) oranında hiç ulaşılmadığını, %31,3(15) oranında az kazanıma ulaşıldığını, %37,6(18) oranında orta düzeyde ulaşıldığını, %16,7(8) oranında çoğunlukla ulaşıldığını düşündükleri görülmektedir. Kazanımların tamamına ulaşıldığını düşünen katılımcının olmadığı görülmektedir.

18.

Size göre, uzaktan eğitim sürecinde verilen derslerin öğrenme kazanımları hangi bilişsel taksonomik düzeye denk gelmektedir?

48 yanıt

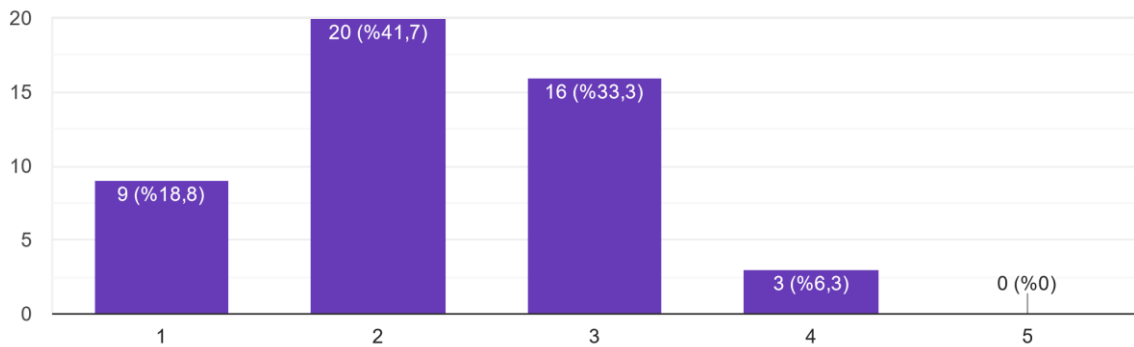

Anketin18.maddesine göre, katılımcıların uzaktan eğitim sürecindeverdikleri derslerin öğrenme kazanımlarının %68,8 oranında edinim düzeyine, %18,8 oranında genelleme düzeyine, %10,4 oranında kalıcılık düzeyine, %2 oranında akıcılık düzeyine denk gelecek şekilde kazanımları gerçekleştirmiş oldukları görülmüştür.

19.

Örgün eğitimde yaptığınız etkinlikleri uzaktan eğitimde ne düzeyde gerçekleştirebildiniz?

48 yanıt

19.maddenin bulguları incelendiğinde örgün eğitim kapsamında yapılan etkinlikler uzaktan eğitim sürecinde katılımcıların verdikleri cevaplara bakılarak %18,8(9) oranında hiç gerçekleştirilemediği, %41,7(20) oranında biraz gerçekleştiği, %33,3(16) oranında orta düzeyde gerçekleştiği, %6,3(3) oranında çoğunlukla gerçekleştiği düşünülmektedir. Katılımcıların hiçbiri uzaktan eğitimde etkinliklerin tamamını gerçekleştirdiklerini düşünmediklerini ifade etmişlerdir.

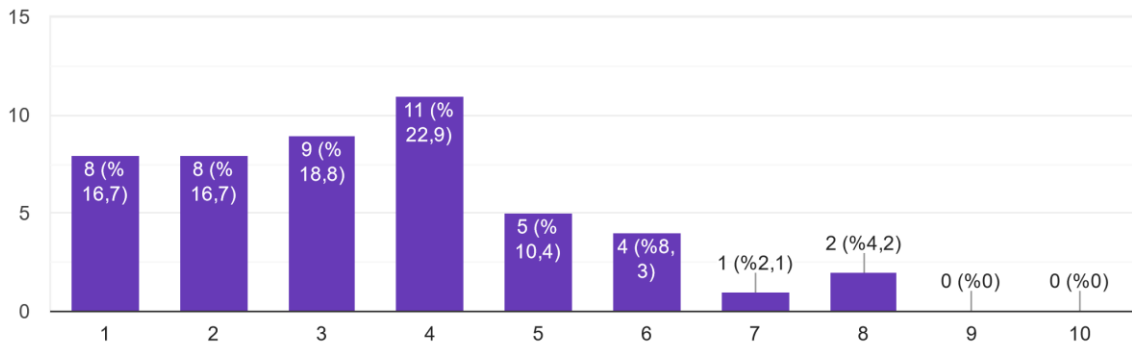
Anketin 20.maddesi açık uçlu madde olup katılımcıların uzaktan eğitim sürecinde gerçekleştirdikleri derslerde hangi öğretim yöntem ve teknikleri kullanmış olduklarını yazmaları istenmiştir. Maddenin bulgularına bakıldığında katılımcıların %30,7(24) oranında açık anlatımla sunum yaptıkları, %42,3(33) oranında doğrudan öğretim yöntemini kullandıkları, %11,5(9) oranında soru-cevap tekniğini kullandıkları, %8,9(7) oranında ödevlendirme ve alıştırmayı yaptıkları, %3,8(3) oranında tümevarım tekniği kullandıkları, %2,5(2) oranında herhangi bir yöntem-teknikle çalışma yapmamış oldukları görülmüştür.

Anketin 21.maddesi açık uçlu madde olup katılımcıların sundukları online özel eğitim hizmetlerinin etkili olup olmadığı hakkındaki değerlendirmelerinin neler olduğunu yazmaları istenmiştir. Maddenin bulgularına bakıldığında katılımcıların %60,4(29) oranında sunulan hizmetin çok az etkili olduğunu düşündüğü, %10,4(5) oranında sunulan hizmetin orta derecede etkili olduğunu düşündüğü, %22,9(11) oranında sunulan hizmetin hiç etkili olmadığını düşündüğü, %8,3(4) sunulan hizmetin etkili olduğunu düşündüğü görülmüştür.

22.

Pandemi sürecinde gerçekleştirdiğiniz uzaktan özel eğitim hizmetlerinin verimliliğini 1-10 arasında değerlendiriniz(1 çok düşük, 10 en yüksek)

48 yanıt

Anketin 22.maddesi karşılaştırmalı soru tipinde olup katılımcıların pandemi sürecinde gerçekleştirdikleri uzaktan özel eğitim hizmetlerinin verimliliğini 1(çok düşük) ile 10(çok yüksek) arasında oran koyarak değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların %16,7(8) oranında verilen uzaktan özel eğitim hizmetlerinin hiç verimli olmadığı, %35,5(17) oranında

verilen uzaktan özel eğitim hizmetlerinin çok az verimli olduğu, %33,3(16) oranında verilen uzaktan özel eğitim hizmetlerinin orta derecede verimli olduğu, %14,6(7) oranında verilen uzaktan özel eğitim hizmetlerinin çoğunlukla verimli olduğu yönünde değerlendirme yaptığı görülmektedir. Pandemi sürecinde verilen uzaktan özel eğitim hizmetlerinin tamamen verimli olduğunu değerlendiren katılımcı olmadığı görülmüştür.

Anketin 23.maddesi açık uçlu madde olup katılımcıların online özel eğitim hizmeti sunarken onları engelleyen neler olduğunu yazmaları istenmiştir. %23,5(16) oranında teknik donanım yetersizliği olduğu, %14,7(10) oranında sistemsel hata-bağlantı sorunları yaşandığı, %35,2(24) oranında öğrencilerinin eğitsel performanslarının uygun olmayışı ve çeşitli davranışsal sorunların yaşandığı, %25(17) oranında velilerin ilgi-bilgi ve teknik anlamda yetersiz kalması gibi engeller yaşandığı görülmüştür. %1,4(1) oranında hiçbir engel yaşanmadan online özel eğitim hizmeti sunulduğu görülmektedir.

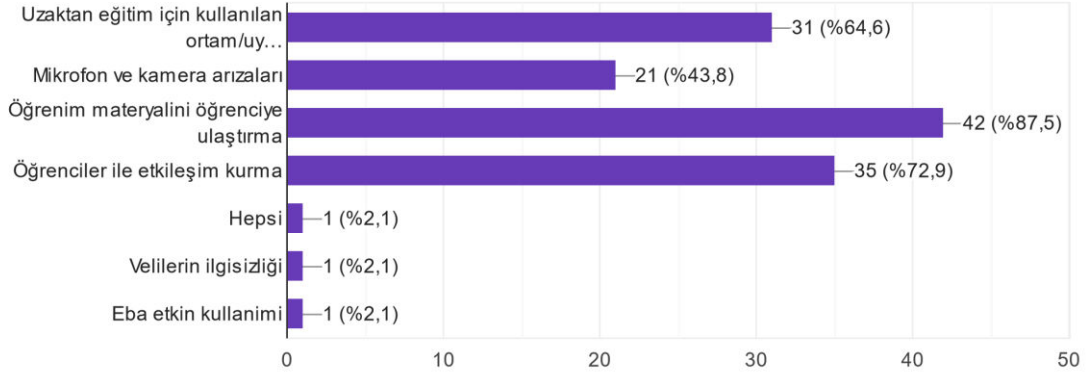
Anketin 24.maddesi açık uçlu madde olup katılımcıların bu hizmetleri sunma ile ilgili yaşadıkları zorlukları yazmaları istenmiştir. Bulgulara bakıldığında %22,2(14) oranında velilerden kaynaklı çeşitli zorluklar yaşandığı, %36,5(23) oranında teknik donanım-internet ve bağlantı sorunları kaynaklı zorluklar yaşandığı, %30,1(19) oranında öğrencilerin eğitsel performanslarının uygun olmayışı ve çeşitli davranışsal sorunlardan kaynaklı zorluklar yaşandığı, %11,1(7) oranında çocuğun bulunduğu ev ortamından kaynaklı zorluklar yaşandığı görülmüştür.

Anketin 25.maddesi açık uçlu madde olup katılımcıların yaşadıkları engel ve zorlukların aşılmasına yönelik olarak çözüm önerileri sunmaları istenmiştir. Bulgulara bakıldığında, çözüm önerisi olarak %35(20) oranında yüz yüze eğitim veya bireysel ders verilmesi, %33,3(19) oranında öğrencilere bilgisayar/tablet/teknik destek verilmesi, %17,5(10) oranında uzaktan ders yaparken kullanılan platformlardaki alt yapı sorunlarının düzenlenmesi/içeriğin zenginleştirilmesi, %7(4) oranında basılı materyal oluşturulup öğrencilere ulaştırılması sunulmuştur. %7(4) oranında da herhangi bir çözüm önerisi sunulmamıştır.

26.

Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin hangi konularda desteğe ihtiyacı olduğunu düşünüyorsunuz?(Birden fazla seçim yapabilirsiniz)

48 yanıt

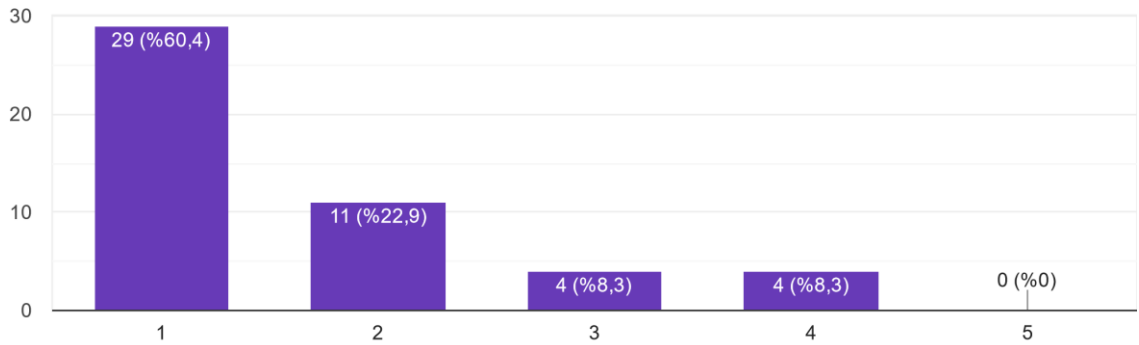

Anketin 26.maddesi çoktan seçmeli olup katılımcıların birden fazla seçeneği seçebilmeleri sağlanmıştır. 26.maddenin bulguları incelendiğinde %87,5 oranında öğrenim materyalini öğrenciye ulaştırma, %72,9 oranında öğrencilerle etkileşim kurma, %64,6 oranında uzaktan eğitim için kullanılan ortam/uygulama kullanımı, %43,8 oranında mikrofon ve kamera arızaları, %2,1(1-1-1) oranlarında da (diğer seçeneği işaretlenerek) hepsi, velilerin ilgisizliği, EBA etkin kullanımı cevaplarını oluşturdukları görülmektedir.

27.

Örgün eğitimde ve uzaktan eğitimde verdiğiniz dersleri göz önünde bulundurarak, uzaktan eğitimin örgün eğitime kıyasla sınırlılık düzeyi hakkında ne düşünüyorsunuz?

48 yanıt

Anketin 27.maddesi karşılaştırmalı soru tipinde olup katılımcıların örgün eğitimde ve uzaktan eğitimde verdikleri dersleri göz önünde bulundurarak, uzaktan eğitimin örgün eğitime kıyasla sınırlılık düzeyi hakkındaki düşüncelerini 1(uzaktan eğitimin sınırlı olduğunu

kesinlikle düşünüyorum) ile 5(uzaktan eğitimin sınırlı olduğunu kesinlikle düşünmüyorum) arasında oran belirleyip işaretlemeleri istenmiştir. %60,4 oranında uzaktan eğitim sınırlı olduğunu kesinlikle düşündükleri, %22,9 oranında uzaktan eğitim biraz sınırlı olduğunu düşündükleri, %8,3 oranında uzaktan eğitimin orta düzeyde sınırlı olduğunu düşündükleri, %8,3 oranında uzaktan eğitimin az sınırlı olduğunu düşündükleri görülmektedir. Uzaktan eğitimin örgün eğitime kıyasla sınırlı olduğunu kesinlikle düşünmeyen katılımcı yoktur.

SONUÇ VE ÖNERİ

Bu çalışmanın amacı, İzmir ili Bayraklı ilçesinde bulunan özel eğitim okulu ve özel eğitim sınıflarında görev yapan özel eğitim öğretmenlerinin pandemi sürecinde özel eğitim gereksinimi olan öğrencilere verdikleri uzaktan eğitim hizmetlerinin değerlendirilmesi idi. Bu bağlamda oluşturulan 27 maddelik anketin bulguları incelendiğinde, Bayraklı ilçesinde bulunan özel eğitim sınıflarında görev yapmakta olan özel eğitim öğretmenlerinin çoğunluğunun orta yaş seviyesinde ve bayan öğretmenler olup mesleki kıdemlerinin çoğunlukla 10 ila 20 yıl arası olduğu, görev yaptıkları kurumlarda da en az 5 yıldır çalışıyor oldukları görülmüştür. Öğretmenlerin eğitim durumlarına bakıldığında çoğunluğunun lisans mezunu olduğu, yoğunlukla üniversitelerin sınıf öğretmenliği, özel eğitim öğretmenliği bölümlerinden mezun oldukları görülmüştür.

Pandemi sürecinde okulların kapanması ve uzaktan eğitime geçilmesi ile öğretmenler öğrencileri ile iletişim, etkileşim ve örgün eğitim faaliyetlerini online platformlar aracılığıyla gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda anket sonuçları incelendiğinde öğretmenlerin çoğunluğunun akıllı telefon, bilgisayar, tablet aracılığıyla çoğunlukla whatsapp uygulaması üzerinden iletişime geçtikleri, ancak bazı öğrencilerin içinde buldukları yaşam koşulları nedeniyle bu imkâna sahip olmadıklarından dolayı uzaktan eğitim/etkileşim/iletişim sürecinin aksamalara uğradığı gözlenmiştir.

Uzaktan gerçekleştirilen özel eğitim hizmetlerinin çoğunluğunu aile eğitimi ve aile görüşmesinin oluşturduğu, ayrıca Türkçe, matematik, kavram öğretimi, davranış yönetimi etkinlikleri, beceri öğretimi etkinlikleri, materyal paylaşımı yoluyla ödevlendirme ve alıştırmaya çalışmalarının bu kapsamda yapılmış olduğu ancak öğrencilerin %50'sinin bu çalışmaların yapılması ile ilgili olarak talepte olduğu ve aktif olarak çalışmalara katıldıkları görülmüştür. Bununla birlikte uzaktan eğitim sürecinde yapılan çalışmaların doğrudan öğretim yöntemi ve açık anlatımla sunu yapılarak gerçekleştirildiği görülmüştür. Özel gereksinimli öğrencilerin velileri ile de davranış kontrolü çalışmaları, ödevlendirme çalışmaları ve akademik çalışmaların yapılmış olduğu görülmektedir.

Anketin madde havuzundaki soruların analizlerine göre, örgün eğitim içindeki kazanımlara ulaşma konusunda sınırlılıklar, uzaktan eğitimin verimliliğine ilişkin yetersizlik, planlanan ve yapılan etkinliklerin etkililiğine ilişkin bazı zorluklar ile karşılaşıldığı gözlemlenmiştir. Karşılaşılan zorlukların temel sebeplerini ortaya çıkarmaya ilişkin maddelere bakıldığında sistemsel sorunların yaşandığı, ailelerin sosyoekonomik durumlarından kaynaklı iletişim cihazlarına ve internete erişimlerinin kısıtlı ya da yetersiz olduğu, genellikle özel gereksinimli öğrencilerin eğitsel performanslarının uzaktan eğitimle başarıya ulaşamayacak şekilde olduğu, ailelerin çocuklarını evde bu süreç içinde kontrol

etmekte zorluklar yaşadığı, bazı aileler için de tüm bu konularla ilgili olarak bilgilendirme ve bilinçlendirme ihtiyacının olduğu görölmüştür.

Anketin madde havuzundaki, öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlar ve zorluklar ile ilgili olarak önerdikleri çözümlerine ilişkin bulgular incelendiğinde altyapı eksikliklerinin giderilmesi, öğrencilere bilgisayar-tablet-teknik destek sunulması, var olan içeriklerin daha da zenginleştirilmesi, basılı materyallerin öğrencilere ulaştırılmasının yanı sıra çoğunlukla özel eğitimde sürekliliğin de önemine binaen eğitimin sayı ve süresi az bile olsa yine de yüz yüze gerçekteştirilmesi ya da bireysel eğitim sunulması yönünde çıktılar görölmüştür.

Yapılan bu çalışmayla pandemi sürecinde yapılan uzaktan eğitimin içeriklerinin geliştirilmesi, sürekli hale getirilmesi, ek kaynak ve yöntemlerle desteklenmesi ve hibrit yöntem ile etkililiğinin arttırılması için çeşitli çalışmaların yapılmasının gerekli olduğu düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

1. Baştürk, R. (2011). Bütün Yönleriyle SPSS Örnekli Nonparametrik İstatistiksel Yöntemler. Ankara: Anı Yayıncılık
2. Büyüköztürk, Ş. (2016). Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum (22. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
3. Bozkurt, A. (2020). *Koronavirüs (Covid-19) Pandemi Süreci ve Pandemi Sonrası Dünyada Eğitime Yönelik Değerlendirmeler: Yeni Normal ve Yeni Eğitim Paradigması*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, AUAd 2020, Cilt 6, Sayı 3, 112-142
4. Can, E. (2020). *Coronavirüs (Covid-19) Pandemisi ve Pedagojik Yansımaları: Türkiye’de Açık ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, AUAd 2020, Cilt 6, Sayı 2, 11-53
5. Eripek, S. (2005). Özel eğitim, *Anadolu Üniversitesi Yayını* no:1411 *Açıköğretim Fakültesi Yayını*,no:756
6. Karasar, N. (2010). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel yayın dağıtım
7. Kavak, İ. (2020). *Pandemi sürecinde özel eğitim*,04.11.2020 tarihinde https://insamer.com/tr/pandemi-surecinde-ozel-egitim_2915.html adresinden alındı.
8. Özsoy, Y., Özyürek, M., Eripek, S. (1997), *Özel Eğitime Giriş*, Ankara: Karatepe Yayınları
9. Yılmaz, E., Güner, B., Mutlu, H., Doğanay, G., Yılmaz, D. (2020). *Veli Algısına Göre Pandemi Dönemi Uzaktan Eğitim Sürecinin Niteliği*, Konya: Palet Yayınları
10. 573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (1997). 04.11.2020 tarihinde https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_10/10111011_ozel_egitim_kanun_hukmunda_kararname.pdf-573 adresinden alındı.
11. T.C. MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2006). *Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı, Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını*, Ankara
12. T.C. MEB. (2011). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi- Özel Eğitimde Temel İlkeler* 141EO0040 -04.11.2020 tarihinde http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/%C3%96zel%20E%C4%9Fitimde%20Temel%20%C4%B0lkeler.pdf adresinden alındı.